

институт Киевского национального торгово-экономического университета.
Адрес: ул. Соборная, 87, г. Винница, Украина, 21050. E-mail:
vlasenkoivol@gmail.com.

Vlasenko Ivan, Doctor of Economics, Professor, Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business, Vinnitsa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics. Address: Cathedral, 87, Vinnytsya, Ukraine, 21050. E-mail: vlasenkoivol@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.3932799

УДК 641-021.4-049.5:346.548:006.83

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

С.С. Бєляєва, Л.Г. Бишовець, О.Б. Куракін

Розглянуто питання, які стосуються забезпечення захисту життя, здоров'я та інтересів споживачів, що є підґрунтям нормативно-правового регулювання в Україні у сфері дотримання вимог безпечності та якості харчових продуктів за сучасних умов господарювання. Досліджено принципи державного регулювання безпечності та окремих показників якості харчових продуктів в Україні.

Ключові слова: безпечність, якість, харчові продукти, нормативно-правове регулювання, вимоги, законодавство, нормативні документи.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ И КАЧЕСТВА ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ В УКРАИНЕ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

С.С. Бєляєва, Л.Г. Бишовець, А.Б. Куракин

Рассмотрены вопросы, которые касаются обеспечения защиты жизни, здоровья и интересов потребителей, что является основой государственного регулирования в Украине в сфере требований безопасности и качества пищевых продуктов в современных условиях хозяйствования. Исследованы принципы государственного регулирования безопасности и отдельных показателей качества пищевых продуктов в Украине.

Ключевые слова: безопасность, качество, пищевые продукты, нормативно-правовое регулирование, требования, законодательство, нормативные документы.

© Бєляєва С.С., Бишовець Л.Г., Куракін О.Б., 2020

NORMATIVE LEGAL REGULATION OF FOOD PRODUCTS SAFETY AND QUALITY IN UKRAINE UNDER MODERN CONDITIONS

S. Belyaeva, L. Bishovets, A. Kurakin

The main aspects of the analysis of legal regulation of the requirements for food safety and quality are identified and substantiated in the article.

It is proved that between all segments of the process concerning healthy diet provision, appropriate links connecting producers of raw materials with their processors should be elaborated.

The importance of state regulation in the field of food safety and food raw materials is substantiated. The principles of state regulation of safety and certain indicators of food quality in Ukraine are studied.

The authors analyzed the main thesis of the Law of Ukraine "On basic principles and requirements for food safety and quality"; rules for issuing, terminating, revoking and renewing operating permit; informing and raising awareness of market operators and consumers concerning safety and certain indicators of food quality; setting requirements for the health of staff; participation in the work of relevant international organizations; state control; bringing market operators, their officials to justice in case of violating safety legislation and certain indicators of food quality.

The issues regarding the protection of life, health and interests of food consumers for different age categories, sex, health status, as well as state regulation, taking into account the peculiarities of political, socio-economic, environmental conditions.

The influence of the HACCP system on the production processes in the segment of food production in Ukraine analyzed. The HACCP system assumes that all functional units of the production process are subject to control over potential risks at each of these sites.

It is proved that it is possible to minimize the probability of manufacturing substandard product due to high-quality manufacturing process planning and control at each link.

A number of measures are proposed to improve quality, take into account synergy of actions and interdependence of links in logistics processes, development and implementation of innovations in the regulation of food safety and quality.

Keywords: *safety, quality, food products, normative legal regulation, requirements, legislation, normative documents.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Згідно зі статтею 48 Конституції України в нашій державі гарантоване право громадян на достатній життєвий рівень як для себе, так і для своєї сім'ї. Питання правового регулювання безпеки продуктів харчування в країні посідає важливе місце поряд із правом вільного доступу до інформації про якість харчових продуктів і гарантоване статтею 50 Конституції

України [1]. Право кожної людини на достатнє продовольче забезпечення з метою підтримання фізичного здоров'я та активного способу життя проголошено в Декларації прав людини Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) ще в 1948 р. На основі міжнародно-правових принципів кожна держава світу повинна створювати для своїх громадян умови, які мали б мотивувати дотримуватися здорового способу життя, що передбачає перш за все споживання здорової їжі, потребу в раціональному, збалансованому та повноцінному харчуванні [2, с. 41]. Між усіма сегментами процесів, пов'язаних із забезпеченням здорового харчування, мають бути вироблені відповідні зв'язки, що поєднують виробників сировини з їх переробниками, стимулюють розвиток інфраструктури та логістики в галузях економіки, які безпосередньо або опосередковано стосуються продуктів харчування та продовольчої сировини [3]. Таким чином, можна стверджувати про актуальність регулювання дотримання вимог щодо безпечності та якості харчових продуктів і необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення в цій сфері економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних досліджень питань безпечності харчових продуктів наукові публікації В.В. Брулевич [4], О.М. Лютак [2], С.І. Коваль [5], Т. Оверковської [3], В.І. Андріїва та Р.Р. Сімонова [6], Т.М. Чурилової [7] перш за все стосувалися аналізу завдань, методики та практики здійснення нормативно-правового регулювання в цій сфері. Отже, питання нормативно-правового регулювання безпечності та якості харчових продуктів в Україні є достатньо актуальним для мотивації щодо його дослідження, що зумовлено багатьма чинниками – економічними, політико-правовими, соціальними, екологічними та ін. – як на вітчизняному, так і на міжнародному рівні, та потребує подальшого аналізу й визначення пріоритетних напрямів і заходів для покращення ситуації на ринку вироблення та споживання харчових продуктів, зокрема й у закладах готельно-ресторанного бізнесу під час туристичних подорожей.

Метою статті є визначення та обґрунтування основних аспектів аналізу нормативно-правового регулювання вимог до безпечності та якості харчових продуктів на різних рівнях виробничої, заготівельної, розпорядчо-виконавчої та споживчої ланок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавча база щодо безпечності та показників якості харчових продуктів складається з Конституції України, законів України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми,

побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» та інших актів [8].

Застосування правил згідно з міжнародними договорами є пріоритетним і обов'язковим у разі, якщо Верховна Рада України дала згоду на обов'язковість виконання відповідних міжнародних договорів щодо харчових продуктів. Дія Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» поширюється на санітарні заходи, об'єкти санітарних заходів; вимоги до окремих показників якості харчових продуктів; операторів ринку та потужності [9]. Кабінетом Міністрів України відповідно до частини другої статті 3 Закону України «Про прожитковий мінімум» затверджена постанова № 267 від 25 березня 2015 р., де визначені Норми фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії [10]. Зокрема, визначені добова потреба дитячого населення в білках, жирах, вуглеводах та енергії (залежно від вікової групи та статі); добова потреба дитячого населення в мінеральних речовинах (залежно від вікової групи); добова потреба дитячого населення у вітамінах (залежно від вікової групи); добові енерговитрати дорослого населення без фізичної активності (залежно від маси тіла та вікової групи) [10].

В Україні визначено також коефіцієнт фізичної активності (далі – КФА) для груп працездатного населення та наведено орієнтовний перелік спеціальностей, о яких ці показники можуть мати відношення [10]. Зокрема, виділяють групи фізичної активності (далі – ГФА), серед яких працівники переважно розумової праці (дуже легка фізична активність); працівники, зайняті легкою працею (легка фізична активність); працівники середньої тяжкості праці (середня фізична активність); працівники важкої фізичної праці (висока фізична активність); працівники особливо важкої фізичної праці (дуже висока фізична активність).

В Україні нормативами визначена також добова потреба дорослого населення в білках, жирах, вуглеводах та енергії (чоловіки), зокрема КФА визначається для окремої групи (I–V) залежно від вікової категорії (від 18 до 59 років). Добову потребу дорослого населення в мінеральних речовинах (окремо для чоловіків і жінок) визначають залежно від групи. Аналогічно визначають добову потребу дорослого населення у вітамінах (окремо для чоловіків і жінок) залежно від групи.

Для жінок як для дорослого населення вікової категорії 18–59 років добова потреба визначена в білках, жирах, вуглеводах та енергії відповідно для груп I–IV. Додатково до норми відповідно до фізичної

активності та віку ці показники визначаються для вагітних, годуючих 1–6 міс. та 7–12 міс.

Добова потреба дорослого населення в мінеральних речовинах для жінок визначається залежно від групи інтенсивності праці; додатково до норми відповідно до фізичної активності та віку додаються відповідні показники для вагітних, годуючих 1–6 міс. і 7–12 міс. Для жінок як для дорослого населення також визначено добову потребу у вітамінах, зокрема враховано групу (I–IV) та стан вагітності й годування від 1 до 6 місяців та від 7 до 12 місяців. Для осіб похилого віку в Україні визначено добову потребу в білках, жирах, вуглеводах та енергії. Ураховується, зокрема, стать людини, її вік (60–74, 75 і старші). Як кількісний показник добової потреби розраховують кількість кілокалорій енергії. Добова потреба осіб похилого віку в мінеральних речовинах також визначається з урахуванням статі та віку людей (60–74 років, 75 і старші). Для цієї ж категорії осіб похилого віку залежно від подібних показників (статі та віку) визначають добову потребу у вітамінах.

В Україні розроблено рекомендовані норми споживання на добу мінорних та біологічно активних речовин їжі зі встановленою фізіологічною дією на організм (для дорослого населення) та низку інших важливих показників, які мають сприяти повноцінному харчуванню різних категорій населення України.

Відповідно до Постанови КМУ від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» в Україні утворена Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба) [8]. Постановою КМУ від 02 вересня 2015 р. № 667 затверджено Положення про Держпродспоживслужбу. Територіальні органи Держпродспоживслужби утворені постановою КМУ від 16 грудня 2015 р. № 1092 [8].

Структурними підрозділами в Держпродспоживслужбі на сьогодні визначені: Управління безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини, Управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства, Управління фітосанітарної безпеки, Сектор контролю за регульованими цінами, Управління захисту споживачів [8].

Таким чином, питання забезпечення населення України повноцінним, якісним харчуванням та нормативно-правового регулювання щодо безпечності продуктів харчування є важливими напрямками в економіці країни. Законом України «Про основи національної безпеки України» «національна безпека визначається як

захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [11]. Для забезпечення безпечності, яка стосується й рівня національної безпеки та інтересів держави, безпечність та якість харчування прямо пов'язані з питанням продовольчої безпеки й такими важливими категоріями, до яких маємо віднести охорону здоров'я, захист екології та навколишнього природного середовища, сільське господарство тощо [4, с. 75].

Як відомо, одним із основних елементів продовольчої безпеки в 1996 р. Римською декларацією було визначено безпечність продуктів харчування на рівні «з достатністю, фізичною та економічною доступністю їжі» [12]. Отже, науковці стверджують, що термін «продовольча безпека» містить дві складові: забезпечення фізичної та економічної доступності продовольства для будь-якої людини відповідно до раціональних норм харчування; безпечність і висока якість продуктів харчування [4, с. 77].

Сьогодні, ураховуючи те, що Україна імплементує низку своїх нормативно-правових актів до європейського законодавства, важливо враховувати, що в країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) «безпечність харчових продуктів визнається одним із головних пріоритетів політики» [4, с. 76]. Як визначено Регламентом № 178/2002 Європейського парламенту і Ради ЄС від 28.01.2002 р. щодо сфери безпечності та якості харчових продуктів, загальні принципи продовольчого права ЄС є орієнтиром для держав, які знаходяться на шляху євроінтеграції, та закладено в основу національного законодавства держав – членів ЄС. ЄС у своєму законодавстві щодо безпечності харчових продуктів за мету визначає також забезпечення високого рівня захисту життя і здоров'я тварин, дотримання якісних умов їх утримання, а також стосовно стану рослин і довкілля.

У питаннях безпеки харчових продуктів закладений комплексний та інтегрований підхід. Це стосується не тільки зобов'язань країн – членів ЄС відносно своїх громадян, але й усіх громадян ЄС і третіх країн, якщо питання стосується харчових продуктів, вироблених на території ЄС [4, с. 76]. У цьому контексті варто зауважити, що в ЄС питання безпечності харчових продуктів і захист інтересів споживачів визнані важливими не тільки для державних структур, але й знаходяться в полі зору громадянського суспільства, неурядових організацій, професійних асоціацій, міжнародних торговельних партнерів і торговельних організацій [13].

Безпечність продуктів харчування безпосередньо пов'язана з якістю, що впливає на рівень конкурентоспроможності на ринку та відповідний попит. Безпечність харчових продуктів належить до складних комплексних проблем, вирішення яких потребує розробки та впровадження відповідної системи менеджменту. Так, на сьогоднішній день прикладом ефективного менеджменту в питанні забезпечення та контролю якості харчових продуктів, які мають забезпечити безпечність як на локальному, так і на макrorівні, може слугувати система управління безпечністю харчових продуктів НАССР. Від компетенції виробника, його бажання й уміння дотримуватися вимог стандартів якості переважно залежить кінцевий результат виробничого процесу – від дотримання технології виробництва, етикетування, маркування, зберігання, логістики до безпосереднього надходження до споживача. Безпечність продовольчої сировини регулюється Регламентом № 852/2004/ЄС від 29.04.2004 «Про гігієну харчових продуктів» [14]. У законодавстві України, подібно до законодавства ЄС, що регулює безпечність і якість харчових продуктів, вирізняють два типи харчових продуктів: харчові продукти рослинного походження (гриби, ягоди, овочі, фрукти та інші харчові продукти, призначені для споживання людиною) та харчові продукти тваринного походження (м'ясо, молоко, риба та моллюски, яйця, мед та інші продукти, виготовлені з частин тварин, призначені для споживання людиною) [9].

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р і є одним із пріоритетних напрямів досягнення стратегічних цілей розвитку аграрного сектору економіки, визначає забезпечення якості та безпечності харчових продуктів, дотримання вимог до їх виробництва в результаті вдосконалення системи сертифікації виробництва та стандартизації, упровадження на всіх підприємствах переробної та харчової промисловості систем управління якістю та безпечністю харчових продуктів, створення мережі лабораторій для визначення рівня якості сільськогосподарської продукції [3, с. 109]. Правове регулювання виробництва безпечних і високоякісних продуктів харчування та сировини, як зазначалося вище, здійснюється відповідно до низки законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, зокрема законів України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про молоко та молочні продукти», «Про пестициди та агрохімікати», «Про ветеринарну медицину», «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробовуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» та ін.

Отже, безпечний харчовий продукт має бути придатним для споживання людиною. Сучасні умови господарювання, конкуренція на ринку продуктів харчування, рівень споживання продуктів харчування населенням та інші чинники, які безпосередньо або опосередковано впливають на стан поводження з продуктами харчування, рівень їх безпечності та якість, зумовлюють урахування всіх індикаторів у комплексному підході до системи управління якістю продукції на принципах НАССР. Сьогодні НАССР вважається найбільш ефективною науково обґрунтованою системою, яка гарантує необхідний рівень управління безпечністю харчових продуктів, визнана міжнародними організаціями, гарантує виробництво безпечної продукції шляхом здійснення безперервного контролю та ідентифікації небезпечних чинників. Можна звести майже до нуля або суттєво мінімізувати ймовірність виробництва недоброякісного продукту за рахунок якісного планування виробничого процесу й контролю на кожній ланці, залучаючи до виробництва лише кваліфікованих і відповідальних працівників та професіоналів-менеджерів.

Міжнародні стандарти, створені на базі принципів НАССР, об'єднані під загальною назвою ISO 22000: ISO 22000:2005, ISO/TS 22002-1:2009, ISO/TS 22003:2013, ISO/TS 22004:2005, ISO 22005:2007 [5, с. 147; 15]. Слід зазначити, що принципи НАССР покликані забезпечити безпечність продуктів на всіх етапах виробництва з одночасним зниженням можливого ризику для споживачів. У країнах ЄС та Україні розробка та впровадження системи НАССР на підприємствах харчової промисловості є обов'язковою складовою, на підприємствах ресторанного господарства - має рекомендаційний характер. Отже, можемо стверджувати, що в Україні серед нормативно-правових документів, які стосуються питань безпечності харчових продуктів та їх якості, перш за все треба назвати Конституцію України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів влади, державні та міжнародні стандарти, імplementовані до європейського законодавства.

Для нашої країни важливим є дотримання вимог вітчизняного та міжнародного правового регулювання не тільки на стадії безпосереднього представлення виготовленої харчової продукції споживачеві, але ще на стадії вирощування та зберігання, переробки сировини на харчові продукти, що має стимулювати створення належних економіко-правових умов для виробництва якісної та безпечної сільськогосподарської продукції та забезпечення населення якісними продуктами харчування, сприятиме більш високому рейтингу на світовому ринку.

До правових ознак безпечності продуктів харчування віднесено в першу чергу придатність харчового продукту для споживання; відсутність можливого шкідливого впливу на здоров'я людини та на майбутні покоління й відсутність накопичувального ефекту токсичності; відсутність сторонніх речовин або предметів, токсичних речовин, небезпечних для здоров'я мікроорганізмів, інших препаратів і речовин, рівень яких може перевищувати нормативний ліміт, а також заборонені до використання харчові добавки або домішки. Для кожної окремої категорії споживачів має бути розроблений відповідний стандарт (нормативи) щодо необхідної кількості потрібних для нормального функціонування організму речовин, зокрема мікроелементів, без негативних наслідків для споживача харчових продуктів і майбутніх поколінь (щодо вагітних жінок і жінок, які годують). Харчові продукти мають відповідати вимогам чинного законодавства України та нормативним документам щодо поживних властивостей харчових продуктів та безпечності для життя і здоров'я людини. Для контролю безпеки харчових продуктів має бути застосована система відповідних заходів і технічних регламентів.

Висновки. Дослідження питань нормативно-правового регулювання безпечності продуктів харчування та їх якості в сучасних умовах господарювання, з урахуванням конкурентного середовища на вітчизняному та міжнародному ринках, підтвердили актуальність визначеної тематики як для окремих верств населення країни, так і для національної безпеки країни в цілому.

За результатами дослідження узагальнено основні засади системи управління безпечність харчових продуктів в Україні на різних ланках (від виробництва до споживання та інфраструктурного забезпечення зберегіння, пакування та логістики), визначено специфіку системи НАССР. Акцентовано увагу на необхідності правового регулювання безпечності продуктів харчування та їх якості. Доведено, що правові питання безпечності та якості продуктів харчування в сучасних умовах господарювання не втрачають своєї актуальності та потребують подальшого застосування на підприємствах харчової промисловості на основі сучасних вітчизняних і міжнародних вимог, визначених у стандартах національного та міжнародного рівня.

Список джерел інформації / References

1. Конституція України : офіц. текст. – Київ : КМ, 2013. – 96 с.
КМ (2013), *Constitution of Ukraine* [*Konstytucija Ukrajinu*], Kyiv, 96 p.
2. Лютак О. М. Особливості нормативно-правового регулювання міжнародних туристичних зв'язків України / О. М. Лютак // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. (12–1). С. 27–30.

Ljutak, O. (2016), "Peculiarities of the legal regulation of international tourist relations of Ukraine" ["Osoblyvosti normatyvno-pravovogho rehuljuvannja mizhnarodnykh turystychnykh зв'язkiv Ukrainy"], *Prychornomorsjki ekonomichni studiji*, Vol. (12-1), pp. 27-30.

3. Оверковська Т. Правове регулювання безпечності продуктів харчування / Т. Оверковська // Підприємництво, господарство і право. Аграрне право. – 2018. – № 4. – С. 109–114.

Overkovsjka, T. (2018), "Legal regulation of food safety" ["Pravove rehuljuvannja bezpechnosti produktiv kharchuvannja"], *Pidpryjemnyctvo, ghospodarstvo i pravo. Aghrame pravo*, No. 4, pp. 109-114.

4. Брулевич В. В. Безпечність харчових продуктів за законодавством України та Європейського Союзу / В. В. Брулевич // Цивільне право і цивільний процес. – 2016. – № 2 (43). – С. 74–83.

Brulevych, V. (2016), "Food safety under the legislation of Ukraine and the European Union" ["Bezpechnistj kharchovykh produktiv za zakonodavstvom Ukrainy ta Jevropejsjkogho Sojuzu"], *Cyviljne pravo i cyvilnyj proces*, No. 2(43), pp. 74-83.

5. Коваль С. І. Специфіка системи управління безпекою харчових продуктів на принципах НАССР [Електронний ресурс] / С. І. Коваль // Інфраструктура ринку. Економіка та управління підприємствами. – 2019. – Вип. 36. – С. 146–151. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32843/infrastruct36-23>

Kovalj, S. (2019), "Specificity of food safety management system based on HACCP principles" ["Specyfika systemy upravlinnja bezpekoju kharchovykh produktiv na pryncypakh NASSR"], *Infrastruktura rynku. Ekonomika ta upravlinnja pidpryjemstvamy*, Vol. 36, pp. 146-151, available at: <https://doi.org/10.32843/infrastruct36-23>

6. Андріїв В. І. Правове забезпечення безпечності та якості харчових продуктів в Україні [Електронний ресурс] / В. І. Андріїв, Р. Р. Сімонов // Порівняльно-аналітичне право. – 2017. – № 4. – С. 122–124. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/4_2017/35.pdf

Andrijiv, V., Simonov, R. (2017), "Legal assurance of food safety and quality in Ukraine" ["Pravove zabezpechennja bezpechnosti ta jakosti kharchovykh produktiv v Ukraini"], *Porivnjaljno-analitychne pravo*, Vol. 4, pp. 122-124, available at: <https://doi.org/10.32843/infrastruct36-23>

7. Чурилова Т. М. Щодо питання адаптації українського законодавства до вимог Європейського Союзу у сфері безпеки продуктів харчування / Т. М. Чурилова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 14 (2). – 60 с.

Churylova, T. (2015), "Concerning the adaptation of Ukrainian legislation to the requirements of the European Union in the field of food safety" ["Shhodo pytannja adaptaciji ukrajinsjkogho zakonodavstva do vymogh Jevropejsjkogho Sojuzu u sferi bezpeky produktiv kharchuvannja"], *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu*, Vol. 14(2), 60 p.

8. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/>

The only web portal of the executive bodies of Ukraine, Urjadovyj portal [Jedynyj veb-portal organiv vykonavchoji vlady Ukrainy], available at: <https://www.kmu.gov.ua/>

9. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів [Електронний ресурс] : Закон України від 06 грудня 2018 р. № 771/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>

“Law of Ukraine about the basic principles and requirements for safety and quality of foodstuff” [“Pro osnovni pryncypy ta vymoghy do bezpechnosti ta jakosti kharchovykh produktiv”]: Zakon Ukrainy], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>

10. Про затвердження Норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії [Електронний ресурс] : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.09.2017 № 1073. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17/print>

“On approval of the Norms of physiological needs of the population of Ukraine in basic nutrients and energy” [“Pro zatverdzhennja Norm fiziologichnykh potreb naselennja Ukrainy v osnovnykh kharchovykh rečovynakh i energhiji”]: Nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ja Ukrainy], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17/print>

11. Про основи національної безпеки України : Закон України Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

“On the Basics of Ukraine's National Security”]: Zakon Ukrainy [“Pro osnovy nacional'noji bezpeky Ukrainy”], *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy*. (2003), Vol. 39, St. 351.

12. Римская декларация о всемирной продовольственной безопасности и План действий Всемирной встречи на высшем уровне по проблемам продовольствия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.g20civil.com/ru/documents/205/577>

“The Rome Declaration on World Food Security and the World Food Summit Plan of Action” [“Rimskaya deklaratsiya o vseмирной prodovol'stvennoy bezopasnosti i Plan deystviy Vseмирной vstrechi na vysshem urovne po problemam prodovol'stviya”], available at: <http://www.g20civil.com/ru/documents/205/577>

13. Про встановлення загальних принципів і вимог законодавства про харчові продукти, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів і встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпекою харчових продуктів [Електронний ресурс] : Регламент (ЄС) Європейського Парламенту і Ради № 178/2002 від 28.01.2002. – Режим доступу : http://old.vet.gov.ua/int-coop/EU_requirement

“Setting out the general principles and requirements of food law, setting up a European Food Safety Authority and establishing procedures in food safety matters”]: Reghlament (JeS) Jevropejskogho Parlamentu i Rady [“Pro vstanovlennja zaghaljnykh pryncypiv i vymogh zakonodavstva pro kharchovi produkty, stvorennja Jevropejskogho orghanu z bezpeky kharchovykh produktiv i vstanovlennja procedur u pytannjakh, pov'jazanykh iz bezpekoju kharchovykh produktiv”], available at: http://old.vet.gov.ua/int-coop/EU_requirement

14. Про гігієну харчових продуктів [Електронний ресурс] : Регламент Європейського Парламенту та Ради від 29.04.2004, № 852/2004. – Режим доступу : <http://old.vet.gov.ua/eufp/twinning?lng=uk&type=4>

“Regulation of the European Parliament and of the Council on Food Hygiene”: Rehlament Jevropejskogho Parlamentu ta Rady [“Pro ghighijenu kharchovykh produktiv”], available at: <http://old.vet.gov.ua/eufp/twinning?lng=&type=4>

15. Пархоменко М. М. Правове визначення якості як засіб забезпечення безпеки харчової продукції / М. М. Пархоменко. – Режим доступу : www.sworld.com.ua

Parkhomenko, M. “*Legal definition of quality as a means of ensuring food safety*” [“*Pravove vyznachennja jakosti jak zasib zabezpechennja bezpeky kharchovoji produkciji*”], available at: www.sworld.com.ua

Беляєва Світлана Станіславівна, канд. екон. наук, доц., кафедра туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет. Адреса: бульв. Шевченка, 333, м. Черкаси, Україна, 18005; e-mail: bel_svetl@ukr.net.

Беляева Светлана Станиславовна, канд. екон. наук, доц., кафедра туризма и гостинично-ресторанного дела, Черкасский государственный технологический университет. Адрес: бульв. Шевченко, 333, г. Черкассы, Украина, 18005; e-mail: bel_svetl@ukr.net.

Belyaeva Svitlana, PhD in Econ. Sc., Assoc. Prof., Department of Tourism and Hotel and Restaurant Affairs, Cherkasy State Technological University. Address: Shevchenko Boulevard, 333, Cherkasy, Ukraine, 18005; e-mail: bel_svetl@ukr.net.

Бишовець Лариса Григорівна, ст. викл., кафедра туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет. Адреса: бульв. Шевченка, 333, м. Черкаси, Україна, 18005; e-mail: lesia_byshovets@ukr.net.

Бишовец Лариса Григорьевна, ст. преп., кафедра туризма и гостинично-ресторанного дела, Черкасский государственный технологический университет. Адрес: бульв. Шевченко, 333, г. Черкассы, Украина, 18005; e-mail: lesia_byshovets@ukr.net.

Bishovets Larisa, Senior Lecturer, Department of Tourism and Hotel and Restaurant, Cherkasy State Technological University. Address: Shevchenko Boulevard, 333, Cherkasy, Ukraine, 18005; e-mail: lesia_byshovets@ukr.net.

Куракін Олександр Борисович, ст. викл., кафедра туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет. Адреса: бульв. Шевченка, 333, м. Черкаси, Україна, 18005; e-mail: o.kurakin@chdtu.edu.ua.

Куракин Александр Борисович, ст. преп., кафедра туризма и гостинично-ресторанного дела, Черкасский государственный технологический университет. Адрес: бульв. Шевченко, 333, г. Черкассы, Украина, 18005; e-mail: o.kurakin@chdtu.edu.ua.

Kurakin Alexander, Senior Lecturer, Department of Tourism and Hotel and Restaurant, Cherkasy State Technological University. Address: Shevchenko Boulevard, 333, Cherkasy, Ukraine, 18005; e-mail: o.kurakin@chdtu.edu.ua.

DOI: 10.5281/zenodo.3932803